

**TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
BÖLÜMÜ**

mm

**Prof. Dr. Mine MENGİ Adına
TÜRKOLOJİ SEMPOZYUMU (20-22 Ekim 2011)
BİLDİRİLERİ**

ADANA-2012

SÜRELİ YAYINLAR VE EDEBİYAT DÜNYASI “1950’LERDEN GÜNÜMÜZE GENEL BİR DEĞERLENDİRME”

Yrd. Doç.Dr. Sema ÇETİN BAYCANLAR
Çukurova Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
scetin@cu.edu.tr

ÖZET: Bu bildiri Türk edebiyatında süreli yayın geleneği içinde edebiyat-süreli yayın ilişkisine değinmeye çalışılacaktır. 1950’den günümüze başlığının seçilmesinin sebebi ise bu yıllarda süreli yayın hayatımızda yaşanan değişiklikler ve dönemin zengin bir malzeme içermesidir. Süreli yayınlar üzerine yapılan çalışmaların pek çoğunda herhangi bir kuram ya da yerleşik bir gelenek olmadığını görür. Bu durum da oldukça olağan karşılanabilir çünkü herhangi bir edebi türü nasıl inceleyeceğimize dair yöntem, bilgi ve kaynakçaya sahibiz oysa süreli yayınlar için böyle bir durumdan bahsetmek oldukça zor gözükmetedir. Bu bildiri tarihsel bir sınıflandırma içinde edebiyat dergileri daha çok gelenekleri bağlamında ele alınmaya ve elli yıllık bu süreç değerlendirilmeye çalışılmıştır. Daha önce yapılan araştırmalarda pek çok sebepten dolayı rakamların yanıltıcı olabileceği fark edilmiş bu sebeple sayısal veriler sınırlı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk edebiyatı, süreli yayın, edebiyat dergileri, poetika.

ABSTRACT: In this paper, in the tradition of Turkish literature, periodicals, literature and periodicals mention the relationship will be studied. In the years since 1950 the title was chosen because the changes in our lives and periodicals of period contains a rich of materials. Periodicals in many of the studies on any theory or whether the permanent is a tradition. This is also very affordable, because the usual method of how any literary type, information, and in the references to periodical have get to talk about such a situtaion seems quite diffucult. In this paper a classification of the historical traditions of literary magazines in the context of more than fifty years in this process to handle it and tried to be evaluated. Previously, many studies have been noticed for some reason the numbers can be misleading for this reason a limited quantitative data were evaluated.

Key words: Turkish Literature, periodical, literary magazines, poetics.

Giriş

Son yıllarda edebi eser ve sanatçı kadar eserin üretim alanı; yani kültürel üretim alanı üzerinde de düşünsel çalışmalar yapılmaktadır. Süreli yayınların incelemeye konu olması gereken alan ve çerçevesi de burada çizilebilir. Alman felsefeci Jürgen Hebarmas *Kamusallığın Yapıdönüşümü* adlı eserinde; 17. yüzyılda kahvehanelerde, salonlarda oluşmaya başlayan “ilk edebi kamu” ların daha sonra kültür ve sanat

eleştirilerinin yer aldığı dergiler etrafında toplandığından bahseder (Uçar, 2007: 115–124).

Edebi kamuların sözlü alandan yazılı alana geçişi ülkemizde Batı'ya oranla yaklaşık 200 yıl, ilk resmi süreli yayınıımızdan yaklaşık 30 yıl kadar geç ortaya çıkmıştır¹. Bunun yanı sıra ilk dergilerimiz çoğunlukla fen alanlarına yönelir ve ansiklopedist karakter taşır. 1869'da *Diyojen*'le birlikte mizah dergiciliği ön plana çıkar.

Dergiciliğimizin bu kadar geç kültürel hayatımıza girmesi basım imkânlarıyla ilgili değerlendirilir. Burada hemen basımevi sayısına göz atmakta fayda var düşüncesindeyim. 1729–1825 yılları arasında imparatorlukta 151 basımevi olduğu ve bunlardan yaklaşık sekiz tanesinin gazete ve dergi bastığı bilinmektedir². Bu rakamlara rağmen süreli ya da süresiz yayınların 19. yüzyıldan itibaren toplumsal hayatın gelişimini sağlayan bir araç olduğu bu etkinin gün geçtikçe arttığı bilinen bir gerçektir. Tanzimat döneminden beri süreli yayınlar okuyucu ile edebiyat dünyası arasındaki en önemli araçlardan biri olmuştur. Bu dönemde özellikle gazeteler edebi yaşamın bir parçası haline gelmiştir (Önertoy, 1981: 81-85).

Matbaanın imkânlarının gelişmesi, süresiz yayınların yani kitabın basımını sınırlı sayıda artırmakla birlikte -bir örnek vermek gerekirse Müteferrika matbaasının 18 yıl faaliyet gösterdiği ve ancak 24 kitap bastığı bilinir- süreli yayınların sayısı hızla artmış ve bu alan ciddi bir gelişme göstermiştir.

“Mecmualar Devri” olarak da anılan Servet-i Fünûn yıllarında, dönemin katı sansür uygulamalarıyla birlikte *Malumat*, *Servet-i Fünûn* gibi dergilerin II. Abdülhamid'in finansal katkılarından yararlandıkları bilinmektedir.

Milli edebiyat döneminde Yeni Lisan Hareketiyle birlikte andığımız *Genç Kalemler* dergisi, dil konusundaki tartışmalarıyla gündemi belirler. *Türk Yurdu*, *Yeni Mecmua*, *Şair*, *Şair Nedim*, *Dergah* dergileri edebiyat ve siyaset gündemini belirlemiş süreli yayınlarımızdır (Argunşah, 2007: 194–204). Dönem içinde özellikle *Aydede* gibi saraydan maddi destek alan muhalif dergilerin varlığı ve yakaladığı baskı sayısı dikkat çekicidir³.

Cumhuriyet'in ilk yıllarından 1950'lilere kadar önemli edebi tartışmalarla renklenmiş dergiler karşımıza çıkar. *Resimli Ay*, *Hayat Mecmuası*, *Fikirler*, *Meşale* bu kuşak sanatçılarının yetiştikleri dergileridir. 1940'lı yıllarda ilk defa toplumsal edebiyat süreli yayınlarda kendisini gösterir.

¹ Dergiciliğin anavatanı İngiltere olarak bilinir; fakat ilk dergi 5 Ocak 1665'te Paris'te çıkarılan *Journal des Savants*'dir. İlk Türkçe dergi konusu ise tartışmalıdır. 1850'de çıkarılan *Vekây-i Tıbbiye* bir kenara bırakılırsa 1862'de Münif Paşa'nın çıkardığı *Mecmua-i Fünûn* ilk dergimiz sayılır. Bkz. Alim Gür, *Ebüzziya Tevfik, Hayatı, Dil, Edebiyat, Basın ve Matbaacılığa Katılları*, s.1-21.

² Özel, azınlıklara ya da yabancılara, askeri ve sivil okullara, kurumlara, ait olan matbaaların yaklaşık sayısından bahsedilmektedir.

³ Bkz. Apaydın, Mustafa, *Türk Mizahında Bir Dönüm Noktası Aydede*, Karahan Kitabevi, 2007, Adana.

1950'lerden Günümüze Genel Bir Değerlendirme

İkinci Dünya Savaşı'nın maddi manevi olumsuz etkilerinden sıyrılmaya çalışan basın ve edebiyat dünyası için önceki dönemlerle kıyaslandığında 1950-1960 yılları edebiyat dergileri açısından renkli ve canlı bir dönemdir. Yine aynı dönem içinde Ankara ve İstanbul'da özellikle de İstanbul'da çıkan edebiyat dergilerinin sayısı, taşrada çıkanlara göre oldukça fazladır. Buna rağmen *Şairler Yaprağı*, *Çağrı* gibi, yerel olmalarına rağmen ulusal nitelikte ilgi gören süreli yayınlar olmuştur. 1950'li yılların ikinci yarısında ise basına sansür uygulamalarıyla süreli yayınlarda bir içe kapanma dönemi yaşanmış, edebiyat-sanat konuları ön plana çıkarken, fikri yazılar geri planda kalmıştır (Akbayar, 1994: 448).

Varlık, *Mavi*, *Pazar Postası*, *Yeditepe*, *Hisar*, *Ufuklar*, *Yücel*, *Forum* gibi dergiler, yeni sanatçıların edebiyat dünyasında yer edinmesinde gösterdikleri çabalar, dönemin edebi ve siyasi tartışmalarına verdikleri katkılar ve hepsinden önemlisi gelenekleriyle oldukça önemlidir. Ayrıca bu dönem dergileri Yaşar Nabi'nin *Varlık*'ı, Hüsamettin Bozok'un *Yeditepe*'si, Salim Şengil'in *Seçilmiş Hikâyeleri* ve *Dost*'u, Mehmet Çınarlı'nın *Hisar*'ı, Cemal Süreya'nın *Papirüs*'ü olarak bilinir. Bu durum ilk bakışta aklımıza bir takım soru işaretleri getirirse de Türk edebiyatının en uzun soluklu yayımları tek yayımcı(lar)nın çıkarttukları dergiler olmuştur. Süreli yayınlar, yayımcıların ya da yazar kadrosunun siyasi ve edebi görüşlerine göre yayın hayatlarına devam etmişlerdir. Dergilerin poetika ve politika üretmekte nasıl bireysel bir tavrın yerleştiğinin anlaşılması bakımından bu dönem dergileri ve tavırları dikkat çekicidir. Bu durum genel olarak dönemin siyasi havasıyla da ilgili gözükür.

Yeditepe gibi fikir ve sanat gazetesi olarak çıkan süreli yayınları da anmak gerekir. Mizanpajı itibariyle gazeteye benzeyen Yeditepe, 1959 yılında dergi formunda yayın hayatına devam etmiştir. Varlık dergisine bir seçenek olarak görülen *Yeditepe*, özellikle *Varlık*'ta kendine bir sayfa bulamayan (Edip Cansever, Memet Fuat, Oktay Rıfat, T.Dursun K.) sanatçılar için önemlidir ve dönemin sanat olayları açısından öncü bir dergi olmayı başarabilmiştir. *Hisar* dergisi de benzer bir tutumla yayın hayatına başlamış gözükmektedir. Garip şiirinin etkisiyle dönem içinde çıkan dergilerin aruz ve hece ölçüsüyle yazan şairleri görmezden gelmesi *Hisar* dergisinin çıkış sebeplerinden biri olarak kabul edilir (Emiroğlu, 2000: 75-80).

Çıkan dergi sayısı ve çeşitliliği dönemin süreli yayın dünyasının en dikkate değer özelliklerinden biri olarak gözükür. 1950-1960 yıllarında edebiyatımızda sadece tek bir edebi türü konu alan *Seçilmiş Hikâyeler*, *Şairler Yaprağı* gibi süreli yayınlar da bu çeşitliliğin bir parçası olarak düşünülebilir.

Bu dergiler dışında içinde edebi ürünler yer almakla birlikte genel görünümü ve içeriği açısından değişiklik gösteren, ilk defa ünlü Amerikan dergisi *Time* örnek alınarak çıkarılan, dergicilik alanında bireyselliği ve yukarıda sözünü ettiğimizi tavrı tamamen ortadan kaldıran *Akis* vb. dergileri, yarı özel, özel kurum ve kuruluşlarca çıkarılan *Aile* dergisini görürüz. Değişim, süreli yayınların sadece fiziki görüntüsünü değil dergicilik ruhunu da etkilemiştir. Bu dönemden sonra dergilerin amatör kişiler ya da bir gruptan çok, yarı/profesyonel ekiplerce çıkarılması düşüncesi ve eylemi yaygınlaşacak, 1980 ve sonrasında bu durum sıradan bir hâl alacaktır. 1950'lerden

1980'lere kadar baskın olan yayınevi-sürelî yayın ilişkisi 1980'lerden sonra büyük sermaye-sürelî yayının ilişkisine dönüşecektir (Çetin Baycanlar, 2007: 7-36).

1960-1970 yıllarında *Türk Kültürü* ve Sezai Karakoç'un çıkardığı *Diriliş* gibi gelenekçi çizgiyi devam ettiren sınırlı sayıdaki dergi dışında hemen hemen bütün dergilerin toplumsal gerçekçiliği ön plana çıkardığı görülür. Dönem içinde sürelî yayınlardaki politik tavırdan duyulan kaygılar dönemin bazı dergilerinde açıkça belirtilir. Aynı zamanda bu düşünsel tavır bazı dergilerin *-Devinim 60* dergisi de bu yayınlardan biridir ve dergide herhangi bir görüşün, grubun ağırlıklı olmadığı ilk sayıda dile getirilir- tarafsız olduklarını zorunlu olarak açıklamalarını gerektirmiştir. Aslında bu 1960-1970 dönemine özgü bir tedirginlik değildir. Sürelî yayın tarihimizde dergilerin ilk sayılarında bu "kaygı" dile getirilmiş saf edebiyat/sanat dergisi olma arzusu ön plana çıkarılmıştır⁴. Bu yıllarda çıkan edebiyat dergilerinde önceki yıllara oranla ciddi bir artış vardır.

Bu dönem edebiyat dergilerinin en dikkate değer özelliklerinden biri, sadece bir edebî türü içerik olarak belirlemeleridir. *Şiir Sanatı*, *Yordam* bu özellikleriyle dikkat çeker. Ayrıca Memet Fuat'ın *Yeni Dergisi* özel sayılarıyla diğer dergilerden ayrılır.

Bu yıllarda dergi editörleri arasında daha önce yazar, şair olarak ün yapan Vedat Günyol, Şükran Kurdakul, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Tarık Dursun K., Arslan Kaynaradağ gibi sanatçılar yayınevi kurarak yayıncılığa başlamışlardır. İstanbul tek yayın merkezi olmaktan çıkmış, Ankara, İzmir, Konya, Eskişehir gibi Anadolu illerinde yayıncılık alanında gelişmeler görülmüştür (Oktay, 1983: 639-641).

1970-80 yılları Türk siyasi hayatının ve onun yansımalarıyla edebiyat dünyasının da sıkıntılı yıllarıdır. Toplumdaki politik tavrın ve ayrışmanın, dönemin dergilerine de yansımaları görürüz. Genel olarak herhangi bir siyasi fikri savunmayıp saf edebiyat dergisi görüntüsünde olan *Yeni Dergi* (1964-1975), *Yeni Ufuklar* (1953-1976) kapanır. Toplumcu, eleştirel gerçekçilik dergilere bütün yönleriyle yansımıştır. *Sanat Emeği*, *Mavera*, *Milliyet Sanat* daha sonra *Sanat Olayı* *Yeni a*, *Yansıma*, *Yeni Adımlar*, *Yarına Doğru*, *Türk Edebiyatı*, *Türkiye Yazıları* dönemin ünlü düşün ve edebiyat dergileridir. Dergilerinin politik kimliği önceki dönemlere göre çok daha belirgindir. *Eleştiri* dergisi, tek bir edebî türe eğilmesiyle dikkati çeker, bu dönemde edebiyat dergiciliğinin üretken olduğu alanlardan biri de özel sayılardır. Özel sayılarla birlikte dönemin siyasi ruhuna denk düşen tartışmalar, soruşturmalar da öne çıkar. Kemal Tahir, Nazım Hikmet, Fahri Erdinç, Sabahattin Ali, Orhan Kemal gibi yazarlarla birlikte, Kurtuluş Savaşı, Toprak Sorunları, Günümüz Türk Hikâyesi, Şiiri, Mizah ve Karikatür, Çocuk Edebiyatı gibi tematik özel sayılara yer verilmiştir. 1970'li yılların başlarında artan sürelî yayının sayısı 1980'li yıllara geldiğinde önemli ölçüde durmuştur.

1980 sonrasında edebiyat dergilerinde nicelik açısından ciddi bir azalma olduğu gibi nitelik de değişmiştir. Artık dergilerin geleneğinde de bir takım değişiklikler görülür. 1980'li yıllarda yayın koşulları ve yayıncılığın farklı açılardan değiştiği gözlenir. Sürelî yayıncılıkta yayıncıların kendi çabaları, okur gücü gibi daha çok amatör bir ruh olarak

⁴ 1950'li yıllarda a, Kervan gibi dergilerin bu-kaygılarını ilk sayılarında açıkça dile getirdikleri görülmektedir.

tabir edeceğimiz anlayışın yerini, büyük yayın kuruluşları almış, *Milliyet Sanat*, *Hürriyet Gösteri* gibi dergiler de bu anlayışın mahsulü olarak yayın hayatlarına başlamışlardır.

1980 sonrası dergiciliğimizin dikkat çeken bir başka özelliği de kendilerine bir alan belirlemeleridir. Özellikle bu dönemde öykü dergilerindeki ciddi bir artış dikkati çeker. Notos Öykü, Kül Öykü, Hece Öykü, Öykü Teknesi, Öykü, Yaba Öykü, Adam Öykü, Düşler Öyküler, Fayton Öykü, Üçüncü Öyküler, Kül Öykü, İmge Öyküler, Eşik Cini dönemin en dikkati çeken öykü dergileridir. Şiir alanında ise Heves, Yasak Meyve, Üçüncü Yeni ilk akla gelen dergicilerimizdir. Bunun dışında *Çağdaş Eleştiri*, *Edebiyat ve Eleştiri*; eleştiriye, edebiyat kuramlarına ve eser eleştirilerine yer veren süreli yayınlarımızdır. Şiir, öykü, eleştiri dergilerinin yanı sıra günümüzde herhangi bir edebi türün sadece bir unsurunun yer aldığı *Roman Kahramanları* gibi dergileri de görmekteyiz.

Süreli yayınlar sadece yeni isimleri edebiyat dünyasına tanıtan/kazandıran ya da tanınmış sanatçıları okuyucuyla buluşturan basın organları değildir. Kendi içlerinde Tanzimat'tan bugüne gelen süreçte bir gelenek oluşturmuşlardır. Özel Sayılar, Ödüller, Dosyalar, Tartışma ve Soruşturmalar, Yeni akım ve hareketleri tartışma, bu hareketlerin içinde ya da karşısında olma eğilimi dergiciliğimizin en önemli geleneklerinden sayılabilir. Yeni sanatçıların adlarını duyurmalarına vesile olan ve edebi dünyada heyecan yaratan ödüller bu geleneğin bir parçası olarak karşımıza çıkar. *Yeditepe*, *Varlık*, *Yeni Adımlar* gibi dergilerin ödülleri bu amaca hizmet etmişlerdir.

Çok uzun bir süre süreli yayınların merkezi İstanbul olmakla birlikte, Cumhuriyet'in kuruluşunun ardından Ankara başta olmak üzere taşrada da süreli yayınlar açısından ciddi bir hareketlilik dikkati çeker. 1950'li yıllar ve sonrasında "taşra" dergiciliğinin diğer bir deyişle yerel dergiciliğimizin hızla geliştiği görülmektedir. Uzun süre yayımına devam eden dergilerin yanı sıra birkaç sayının ardından kapanan dergilere de rastlamaktayız. Bu dergilerin kısa süreli olması üzerine çeşitli tespitler olmakla beraber, asıl sorunun dergilerin yerel niteliklerinden sıyrılma hevesi olduğu görülür. Bununla birlikte ulusal süreli yayınların yerel yayınları tanıtmaya çabasında oldukları ve ulusal nitelikteki yayınların "Dergilerde", "Dergiler Arasında" başlıklarıyla bu amaca hizmet ettikleri, yerel yayınları teşvik ettikleri görülmektedir.

Herhangi bir sanatçının/edebiyatçının edebiyat dünyasında tanınması, süreli yayınlarla olan ilişkisinden takip edilebilir. Bugün edebiyat tarihimizde yer edinmiş sanatçılarımızın edebi yaşamlarını okuduğunuzda karşınıza öncelikle süreli yayın(lar) çıkacaktır. Bu organik bağ kuşkusuz çok uzunca bir süre devam etmiştir. Bunun dışında 1950'lerden 1970'li yıllara kadar akademinin de süreli yayınlara yayımcı, yazar, eleştirmen olarak katkılarını belirtmek ve bu bağlamda Mehmet Kaplan, Metin And, Tahsin Yücel vd. akademisyenleri anmak gerekir.

Türk edebiyatında süreli yayınlar öncelikle edebi değerleri oluşturan, koruyan ve sorgulayan bir niteliğe sahiptirler. Farklı başlıklara ayrılacak süreçler kendi imkânları, istekleri ya da beklentileri açısından bu durumu belirlemiştir. İlişkiler açısından genel bir sınıflandırma yaptığımızda, edebi türler, sanatçı, yayınevi ve okur, süreli yayın başlıkları öne çıkmaktadır. Bu ilişkiler çerçevesinde Cumhuriyet sonrasında

özellikle 1950'li yıllar ve sonrasında Türk edebiyatında çok ciddi bir yayınevi-sürelî yayın ilişkisi görmekteyiz. Bu yakın temasa rağmen edebî üretimi destekleyen ve önceleyen tavır hâkimdir.

Bunun dışında sürelî yayınların poetika ve politikaları da değerlendirilmesi gereken farklı bir başlığı ortaya koyar. Bu ilişkinin belli dönemlerde fazlasıyla belirgin olmasının verdiği rahatsızlık dikkati çeker. 1990'lı yıllar ve sonrasında böyle bir kaygının açıkça dile getirilmediği görülür. Asıl kaygılar ekonomik temellidir.

Sonuç

Genel bir değerlendirme içinde kuşkusuz Türk edebiyatında ciddi ve köklü bir sürelî yayın anlayışı olduğunu söylemek gerekir fakat 1980 sonrasında, önceki dönemlere kıyasla heyecanını yitirmiş bir alanla karşılaştığını görmekteyiz. 1990'larda yüzü aşkın edebiyat dergisi yayımlanırken bunun 1995'te kırklara 2000 yılında otuzlu sayılara düşmesi, geçmiş yıllarla kıyaslandığında farklı bir tabloyla karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir.

Sürelî yayınlar öncelikle maddî, politik, kadro gibi sorunları her dönemde yaşamışlardır. Ulusal sürelî yayınların bile bugün maddî sebeplerle yayınlarını sonlandırmak zorunda kaldıklarını görüyoruz. Bir başka tartışmalı konu ise kuşkusuz e-yayıncılıktır. Bugün e-kitapların kitabı öldüreceği korkusu yaşıyorsa aynı korku sürelî yayınlar için de geçerli gözüküyor. Ayrıca bugün genel görünümüyle edebiyat-sanat alanında takip edilen *Dergah*, *Hece*, *Kitaplık*, *Türk Edebiyatı*, *Varlık* gibi geleneğini koruyan (korumaya çalışan) dergiler dışında daha çok magazin görünümündeki dergilerin öne çıkması nitelik ve nicelik sorunları açısından düşündürücü gözükmektedir.

Edebî türlerle ilişkiler açısından değerlendirdiğimizde ise edebiyatımızda öykü dergiciliğinin kendi içinde bir geleneği olduğunu da belirtmemiz gerekir. Aynı şekilde edebî bir tür olarak eleştirinin anavatanı hâlâ sürelî yayınlardır.

Çalışmamızın giriş bölümünde belirttiğimiz üzere sürelî yayınların ortaya çıkış amacı kültürel ve edebî üretime katkıda bulunmaktır ve bu katkıyı daha çok eleştirel bakış açısıyla sağlar. Son yıllarda ise sürelî yayınların edebî üretimden çok tüketimi desteklediklerini açıkça görülmektedir. Bütün bu değişim, gelişim ve hatta olumsuzluklara rağmen Vedat Günyol'un da belirttiği gibi Türk dergiciliğinin en uzun soluklu dergileri edebiyat dergileri olmuştur.

Sürelî yayınlar üzerine yapılan çalışmalar, yayım tarihi, yayım yeri, yayım süresi, hangi aralıklarla yayımlandığı bilgilerini, derginin sanat anlayışının ortaya konduğu ve içindekilerin genel bir tasnifinin yapıldığını görmekteyiz. Bu bilgiler edebiyat araştırmacısı ve akademisyenler için oldukça değerli ancak sürelî yayınların edebiyat dünyasındaki belirleyiciliği açısından eksik gözüküyor. Diğer yandan bazı çalışmalarda, geleneğin sadece sınırlı sayıda yayınlara değerlendirilmeye çalışılması, çalışmanın geniş hacmi içinde sürelî yayınların çok belirgin politika ve geleneklerinin geri planda kalması alanın da yeniden gözden geçirilmesi zorunluluğunu doğurmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akbal, O. (1983), "Eleştiri maddesi", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C.3, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Akbayar, N. (1994) , "Yayıncılık maddesi", *İstanbul Ansiklopedisi*, C.7, , Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayınları, İstanbul, ss. 448.
- Apaydın, M. (2007), *Türk Mizahında Bir Dönüm Noktası Aydede*, Karahan Kitabevi, Adana.
- Argunşah, H. (2007), "Milli Edebiyat", *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ed. Dr. Ramazan Korkmaz, Grafiker Yayınları, Ankara.
- Çetin Baycanlar, S. (2007), *1951–1961 Yılları Arasında Türk Edebiyatında Edebi Eleştiri*, Basılmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Emiroğlu, Ö. (2000) *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Hisar Topluluğu ve Edebî Faaliyetleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Günyol V. (1984), *Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler (1849–1984)*, *Cumhuriyet Sonrası Sanat ve Edebiyat Dergileri*, Gelişim Yayınları, İstanbul, ss. 85–122.
- Gür, Â. (1998), *Ebüzzıya Tefik Hayatı, Dil, Edebiyat, Basın, Yayın ve Matbaacılığa Katkıları*, TC Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, Ankara.
- Önertoy, O. (1981), *Tanzimat Döneminde Edebiyat Anlayışı*, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya.
- Uçar, A. (2007), *1950'ler Türkiye'sinde Edebiyat Dergiciliği: Poetikalar ve Politikalar*, *Bilkent Üniversitesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.